

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента

Подорожнього Артема Юрійовича – на дисертацію Данченка Владислава Євгеновича на тему: «Правове регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері», подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Дисертаційне дослідження Данченка Владислава Євгеновича присвячене комплексному аналізу правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері.

Ступінь актуальності обраної теми зумовлена необхідністю удосконалення правового регулювання управління непрацюючими (проблемними) активами в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України. Зростання обсягів проблемної заборгованості, потреба у забезпеченні фінансової стійкості банківської системи, підвищенні інвестиційної привабливості та гармонізації національного законодавства зі стандартами ЄС обумовлюють своєчасність і практичну значущість обраної теми.

Ефективне правове регулювання управління непрацюючими активами є одним із ключових інструментів підтримання ліквідності та капіталізації банків, що безпосередньо впливає на фінансову безпеку України, її здатність кредитувати економіку та забезпечувати безперебійне функціонування фінансового сектору.

Процес наближення національного законодавства до права Європейського Союзу потребує гармонізації механізмів управління непрацюючими активами відповідно до міжнародних стандартів, рекомендацій Базельського комітету та практики Європейського банківського органу (ЕБА). Це є необхідною умовою інтеграції українського фінансового сектору до європейського ринку.

Актуальність дослідження посилюється і тим, що попри значну кількість праць, присвячених банківському праву, фінансовому праву та банківському нагляду, адміністративно-правові засади регулювання непрацюючих

(проблемних) активів досліджені фрагментарно. Особливо це стосується нових викликів, пов'язаних із воєнним станом, післявоєнним відновленням економіки та адаптацією законодавства до стандартів ЄС.

Наведені обставини не залишають сумнівів у актуальності обраної теми дослідження. Зазначена проблематика дисертаційного дослідження в окремих аспектах досліджувалася вітчизняними вченими, однак не розглядалась як системне явище. Необхідність здійснення відповідного дослідження зумовлена не лише теоретичними чинниками, але й практичною значущістю обраної проблематики дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана у відповідності до положень: «Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року», введеної в дію Указом Президента України від 11.08.2021 № 347/2021; «Національної економічної стратегії на період до 2030 року», затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179. Дисертацію підготовлено з урахуванням положень, що містились у рішенні Ради Національної безпеки і оборони України від 23 січня 2024 р. «Про невідкладні заходи із забезпечення економічної безпеки на період дії правового режиму воєнного стану».

Дисертацію виконано в межах наукових тем Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права «Тенденції розвитку сучасної правової науки в умовах інтеграційних процесів: теоретичні та практичні аспекти» (номер державної реєстрації 0120U100413) та «Сучасні виклики міжнародно-правових відносин і роль України у формуванні світового правопорядку» (номер державної реєстрації 0122U000743).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації забезпечено використанням низки загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, а також значного обсягу емпіричного матеріалу. Аналіз змісту дисертаційної роботи свідчить про належний рівень наукової аргументованості сформульованих автором положень, висновків і практичних рекомендацій. Дослідження ґрунтується на цілісній та

послідовній методологічній основі, що забезпечує комплексний підхід до розкриття обраної проблематики. У процесі роботи автор застосував поєднання загальнонаукових та спеціально-юридичних методів пізнання, що дало змогу всебічно дослідити особливості правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері.

Позитивне враження справляє чітке формулювання об'єкта, предмета, мети та завдань дослідження, які є взаємопов'язаними, логічно узгодженими між собою та повною мірою відповідають обраній темі дисертації. Визначені автором дослідницькі завдання послідовно реалізуються в кожному з розділів роботи, що забезпечує системність дослідження, логічну послідовність викладення матеріалу та цілісність наукової концепції.

Структура дисертації є логічною та повністю відповідає поставленій меті дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що охоплюють дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Така структура забезпечує послідовний перехід від аналізу теоретико-методологічних засад правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері до розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері.

Матеріал дисертації викладено послідовно, аргументовано та логічно. Автор демонструє належний рівень володіння сучасною адміністративно-правовою доктриною, вміло використовує положення суміжних галузей права, що позитивно вплинуло на комплексний характер проведеного дослідження.

Важливою перевагою представленого дисертаційного дослідження є його комплексний підхід до розкриття обраної наукової проблематики. Варто відзначити, що питання регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері неодноразово потрапляло у поле зору фахівців із фінансової галузі. Що ж стосується правової площини, то в даному полі вчені, переважно, приділяли увагу правовому регулюванню банківської сфери в цілому. Втім, незважаючи на значний теоретичний доробок, доводиться констатувати, що на сьогоднішній день в науковій літературі недостатньо опрацьованим є питання

саме правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері.

У зв'язку з цим дисертаційна робота заповнює існуючу наукову прогалину, що визначає її новизну та підкреслює теоретичну й практичну значущість отриманих результатів.

Дисертантом наголошено, що незважаючи на відносну фінансову стійкість, одним із ключових чинників, які наразі заважають функціонуванню банків зокрема, та банківської системи в цілому, є зростання кількості проблемних (непрацюючих) активів, що тягне за собою: 1) зниження якості активів банку; 2) підвищення обсягу збитків (або недоотриманого прибутку) за кредитними операціями; 3) зниження загального рівня доходності акціонерів; 4) зменшує рівень довіри населення до банку.

Автор обґрунтовано доводить, що на сьогоднішній день система правових засад регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері представлена великою кількістю нормативно-правових актів різної юридичної сили, кожен із яких регулює окремі аспекти функціонування та управління даним фінансово-правовим явищем. Зауважено, що переважна більшість аспектів управління непрацюючими (проблемними) активами регулюється підзаконними, а також відомчими нормативно-правовими актами. При цьому суттєвим недоліком є те, що дане питання недостатньо повно врегульовано саме на законодавчому рівні.

У процесі виконання дисертаційного дослідження дисертантом використано достатню кількість джерел, що мають пряме чи опосередковане відношення до аналізованої проблематики. Автор широко аналізує праці не лише вітчизняних, але й зарубіжних науковців. Обізнаність щодо здобутків вітчизняної та зарубіжної науки з приводу досліджуваних питань засвідчує обґрунтованість положень дисертації, належний рівень представленої наукової роботи, високий науковий потенціал Владислава Євгеновича Данченка.

Достовірність та новизна одержаних результатів. Достовірність отриманих у дисертаційному дослідженні результатів підтверджується

комплексністю проведеного аналізу, належним рівнем його наукового обґрунтування та послідовністю розкриття правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері. На основі дослідження актуальних проблем, що виникають у банківській системі, автор запропонував власні підходи до вдосконалення понятійно-категоріального апарату банківського права, розкрив теоретико-методологічні засади правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері, а також сформулював практичні рекомендації щодо перспективних напрямів покращення адміністративного законодавства, норми якого спрямовані на регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері.

Наукова новизна дисертації полягає в її комплексному характері та спрямованості на всебічне дослідження правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів. У роботі запропоновано низку авторських підходів до вирішення дискусійних питань, які раніше не були предметом комплексного наукового аналізу. Водночас дисертант ґрунтовно опрацював наявні наукові напрацювання, критично їх осмислив, розвинув окремі теоретичні положення та обґрунтував власне бачення актуальних проблем досліджуваної тематики. Заслуговує на позитивну оцінку також коректність ведення наукової дискусії, належне використання результатів праць інших дослідників та дотримання принципів академічної доброчесності.

Комплексне ознайомлення зі змістом дисертації дає підстави зробити висновок, що автором проведено ґрунтовне наукове дослідження, результати якого відображені у взаємопов'язаних положеннях, висновках і пропозиціях, що мають теоретичне та практичне значення. Ступінь опрацювання проблематики, логічність викладу матеріалу та обґрунтованість сформульованих висновків дозволяють розглядати дисертаційну роботу як завершене самостійне наукове дослідження.

Положення та висновки, що виносяться автором на захист, мають самостійний характер, є результатом особистої науково-дослідної роботи

здобувача та відповідають вимогам щодо наукової новизни, які ставляться до дисертаційних досліджень за спеціальністю «Право», зокрема у сфері адміністративного права.

Науковий інтерес становить запропонований дисертантом авторський підхід до класифікації чинників, що обумовлюють виникнення непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері, які запропоновано поділити на дві великі групи: 1) зовнішні, зокрема: а) нормативно-правові; б) політичні; в) фінансово-економічні; г) безпекові; ґ) демографічні; 2) внутрішні чинники, які включають: а) організаційно-управлінські; б) кадрові; в) інформаційно-аналітичні. Позитивної оцінки заслуговує виділення ключових елементів адміністративно-правового механізму регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері, до яких віднесено: норми адміністративного права; адміністративно-правові відносини; юридичний факт, акти тлумачення норм права; акти реалізації норм права; правова свідомість та правова культура та обґрунтування позиції, що ключовими елементами організаційних засад управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській сфері є наступні: організаційна структура банків; розробка та прийняття управлінських рішень; кадрове забезпечення; виявлення та класифікація проблемних активів за допомогою регулярного моніторингу та аналізу кредитного портфеля; розробка Стратегії управління проблемними активами; запровадження системи реагування на загрози. Такий підхід суттєво розширює наукове розуміння адміністративно-правового механізму регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері.

До безперечних переваг дисертаційної роботи слід віднести теоретичний підхід щодо визначення поняття «суб'єкти управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській сфері», під якими запропоновано розуміти сукупність визначених в нормах адміністративного законодавства органів державної влади (в особі їх посадових осіб), а також банківські установи та їх структурні підрозділи, які уповноважені реалізовувати діяльність,

спрямовану на здійснення управління досліджуваними активами, а також загальне нормативне забезпечення вказаної сфери суспільного життя.

Важливим науковим результатом є класифікацію адміністративно-правових форм регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері, які поділено на дві групи: 1) нормативно-правові (нормотворчість, правозастосування та правореалізація); 2) організаційно-управлінські форми: сегментація боржників; реструктуризація боргу; звернення до колекторських компаній; продаж проблемних активів.

Безумовною перевагою дисертації є узагальнення зарубіжного досвіду правового регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері та опрацювання можливостей його використання в Україні, у зв'язку з чим обґрунтовано, що в цілому банки в Україні використовують всі передові інструменти та засоби для управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській сфері, які в тому числі застосовуються у банках провідних світових держав.

На окрему позитивну оцінку заслуговують обґрунтування важливості розробки та прийняття Концепції розвитку банківського сектору України. Підкреслено, що важливим напрямком вказаної вище Концепції має бути покращення системи управління непрацюючими (проблемними) активами у банківській сфері. Акцентовано увагу на необхідності адаптації положень Стратегії Національного банку України «Фінансова фортеця України» до вимог вказаного вище концептуального документа.

На особливу увагу заслуговує аналіз Стратегії Національного банку України «Фінансова фортеця України», на основі чого зазначено, що вона має як позитивні, так і негативні моменти. Так, з позитивного боку відзначено те, що даний нормативно-правовий акт було розроблено з урахуванням сучасних викликів та загроз (військових, соціальних, економічних, безпекових, тощо). Однак, суттєвим недоліком є те, що Національний банк фактично по за своєю увагою залишив питання управління проблемними (непрацюючими) активами, адже в умовах сьогодення останні стають суттєвою загрозою для розвитку

банківської сфери, а також всього фінансового сектору сучасної української держави.

Повнота викладення результатів дослідження в наукових публікаціях.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження достатньою мірою відображені у наукових публікаціях автора. За темою дисертації опубліковано п'ять статті у фахових наукових виданнях України та три тези доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Аналіз змісту опублікованих праць свідчить про те, що вони відображають основні етапи проведеного дослідження, висвітлюють ключові положення дисертації та забезпечують належну апробацію одержаних наукових результатів. Обсяг публікацій, їх зміст та характер відповідають встановленим вимогам щодо апробації результатів дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Високо оцінюючи науковий рівень виконаного дисертаційного дослідження, його актуальність, теоретичну обґрунтованість і практичну цінність, водночас вважаємо за доцільне звернути увагу на окремі положення, що можуть стати предметом наукової дискусії. Висловлені зауваження та міркування мають рекомендаційний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи та можуть бути враховані автором у процесі подальших наукових пошуків і розвитку досліджуваної проблематики.

1. На сторінці 74 дисертації автором запропоновано широкий перелік інформаційно-аналітичних чинників виникнення непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері, однак не повною мірою розкрито логіку їх систематизації та взаємозв'язок із іншими групами чинників виникнення проблемних активів. Робота виграє від чіткого розмежування інформаційно-аналітичних, організаційних і технологічних чинників, оскільки запропонована класифікація не завжди дозволяє однозначно віднести окремі елементи до визначеної групи.

2. У дисертації автор наголошує, що незважаючи на відносну

фінансову стійкість, одним із ключових чинників, які наразі заважають функціонуванню банків зокрема, та банківської системи в цілому, є зростання кількості проблемних (непрацюючих) активів, що тягне за собою: 1) зниження якості активів банку; 2) підвищення обсягу збитків (або недоотриманого прибутку) за кредитними операціями; 3) зниження загального рівня доходності акціонерів; 4) зменшення рівня довіри населення до банку. Досить категоричним є вираз «заважають функціонуванню», оскільки проблемні активи є не єдиним чинником даної проблеми.

3. У висновках (сторінка 188) автор визначає однією з характерних особливостей непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері – є широке використання арбітражних та судових процесів, спрямованих на стягнення простроченої заборгованості з позичальників, які не виконують взяті на себе обов'язки. На нашу думку, термін «арбітражні процеси» має певну юридичну неточність.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Аналіз змісту дисертації вказує на дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності. У роботі є посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги законодавства про авторське право і суміжні права, надано достовірну інформацію про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації. У роботі не виявлено ознак академічного плагіату, фальсифікації та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного автором дисертаційного дослідження.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація є завершеною роботою, що виконана на високому науково-теоретичному рівні і містить наукові положення та науково обґрунтовані результати в галузі науки адміністративного права, які розв'язують важливе науково-прикладне завдання з подолання теоретичних та практичних проблем, що мають місце у адміністративно-правових засадах стратегічного планування в державному управлінні. Дисертація Владислава Євгеновича Данченка «Правове

регулювання непрацюючих (проблемних) активів у банківській сфері» є новим комплексним дослідженням за відповідним науковим напрямом та відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор – Владислав Євгенович Данченко, з урахуванням результатів публічного захисту, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

**Доцент кафедри правового забезпечення
підприємницької діяльності та фінансової безпеки
навчально-наукового інституту № 5
Харківського національного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент**

Артем ПОДОРОЖНІЙ